

ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПЛАНУВАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЛЯНОК ПОЗАШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Розглядаються питання функціонально-планувальної організації ділянок мережі закладів позашкільної освіти. Визначені особливості розміщення позашкільних установ та їх територій в структурі міста. Дані пропозиції щодо площ, розмірів та функціонального зонування ділянок позашкільних установ.

Ключові слова: мережа закладів позашкільної освіти, рівнева класифікація позашкільних установ, організація ділянок позашкільних закладів, інтеграція, кооперування та блокування функцій.

Постановка проблеми. Важливість позашкільної освіти як процесу становлення особистості дитини вже не викликає суперечок, а орієнтація на розвиток мережі позашкільних установ давно стала одним з основних напрямів діяльності розвинених світових держав.

Здобуття позашкільної освіти – комплексний процес, який не обмежується тільки навчанням у відведених для нього приміщеннях. Особливу увагу слід приділити ділянкам позашкільних установ, їх розміщенню в забудові, зв'язку з рекреаційними просторами та об'єктами громадського обслуговування задля формування єдиного міського рекреаційно-освітнього простору. Наразі важливо сформувані необхідні умови та принципи організації ділянок закладів позашкільної освіти, адже в сучасній нормативній документації України частина вимог перенесена з практики організації шкільних установ або взагалі відсутня.

Мета статті: запропонувати нормативні розміри та функціонально-планувальну організацію ділянок позашкільних закладів освіти.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, у великих містах вільні території для створення об'єктів позашкільної освіти майже відсутні, тому питання організації ділянок позашкільних установ постає особливо гостро. Одним з методів його вирішення в сучасній містобудівній практиці є кооперація навчальних процесів, використання спільних територій з закладами освіти та громадського обслуговування, часткова або загальна інтеграція територій позашкільних установ в мережу суспільних просторів.

У рамках даного дослідження була сформована рівнева класифікація позашкільних навчальних закладів, яка враховує вікові показники учнів та розміщення установ у забудові (рис. 1).

Рис. 1. Класифікація позашкільних навчальних закладів за рівнем організації.

В залежності від рівня закладу варіюються показники площ земельних ділянок для позашкільних установ.

I рівень: організація позашкільної установи на рівні багатоквартирного будинку або житлового кварталу - прибудинковий клуб, спрямований на роботу з дітьми локальної житлової групи віком 6-9 років, інтегрований в структуру житлової групи. Має максимально близький радіус обслуговування. В залежності від щільності забудови житлового кварталу можливе розміщення декількох закладів I рівня. Даний рівень позашкільного закладу не передбачає поділу за профілем діяльності установи.

Ділянкою закладу виступає облаштована прибудинкова територія, до якої застосовуються вимоги з розміщення навчальної та господарчої зони. Також слід передбачити використання відповідних зон благоустрою подвір'я для розміщення багатопрофільного майданчика та проведення занять за фізкультурно-спортивним, науково-технічним або художньо-естетичним профілем діяльності гуртка (рис. 2). Загальну площу ділянки рекомендується приймати з розрахунку 0,038-0,065 га (25,2 м² на 1 учня) [2].

II рівень: позашкільна установа організовується на рівні мікрорайону або групи житлових кварталів, блокується чи інтегрується у шкільну будівлю, орієнтується на учнів I та II шкільних ступенів віком від 6 до 14 років, з чисельністю учнів в залежності від місткості шкільного закладу.

Ділянкою позашкільного закладу II рівня виступає шкільна територія з профільними майданчиками щодо напрямків гурткової роботи. В залежності від профілю діяльності гуртків позашкільного навчального закладу у навчальній роботі можуть використовуватися: навчальна зона; фізкультурно-спортивна зона; науково-дослідна зона; зона відпочинку (у тому числі ділянки для

рухомих ігор), яка може використовуватись як художньо-мистецька зона при художньо-естетичній направленості гуртка; господарська зона.

Рекомендована площа ділянки складає від 0,027 до 0,385 га (16-25,2 м² на 1 учня) в залежності від чисельності закладу, щільності забудови та умов шкільної ділянки.

III рівень: організація позашкільної діяльності на рівні району для учнів віком 10-16 років з чисельністю 200-300 учнів та показником площі у 0,5 - 1,5 га (25-50 м² на 1 учня) в залежності від щільності забудови та профілю діяльності закладу. Установами III рівня виступають будинки творчості, районні музичні школи, художні школи або школи мистецтв, дитячо-юнацькі спортивні школи тощо. Слід передбачати наявність наряду з навчальною, господарською зонами і зоною відпочинку також зони відповідні профілю діяльності закладу: фізкультурно-спортивну, науково-технічну та художньо-мистецьку зони.

Діяльність установи районного рівня передбачає взаємозв'язок з районними об'єктами соціальної сфери (районні бібліотеки, палаци культури, кінотеатри, стадіони та ін.) для їх інтеграції в освітній процес [4].

IV рівень. Позашкільний багатопрофільний навчальний заклад загальноміського рівня (міський палац юнацтва) з чисельністю учнів 500-1200 осіб та площею 3 га (від 25 до 60 м² на 1 учня). Для закладу такого рівня, окрім навчальної, господарської зони та зони відпочинку, передбачається широкий спектр профільних майданчиків за різними напрямками діяльності гуртків (фізкультурно-спортивні, науково-технічні та художньо-естетичні). Такий ступінь організації мережі позашкільних навчальних закладів притаманний для великих, більших та найбільших міст з чисельністю населення більше 100 тис. мешканців, та для міст державного, регіонального та обласного значення незалежно від їх розмірів.

Рівень установи і його спрямованість на багатопрофільність в навчальному плані припускають певні вимоги до його ділянки та розміщення установи в структурі міста. Заклад даного рівня повинен розміщуватись в умовах зручної транспортної доступності до будь-якого району міста, що є одним з визначальних чинників. Іншим вагомим принципом в розміщенні закладу даного рівня в структурі міста є його значимість, як містобудівного, архітектурно-композиційного та соціального об'єкта. Традиційним є тяжіння до рекреації і об'єктів громадського обслуговування. Сприятливим вважається розміщення позашкільного закладу міського рівня поблизу зелених зон і водойм в умовах, які не передбачають перешкод для процесу позашкільної діяльності та збільшення радіусу доступності.

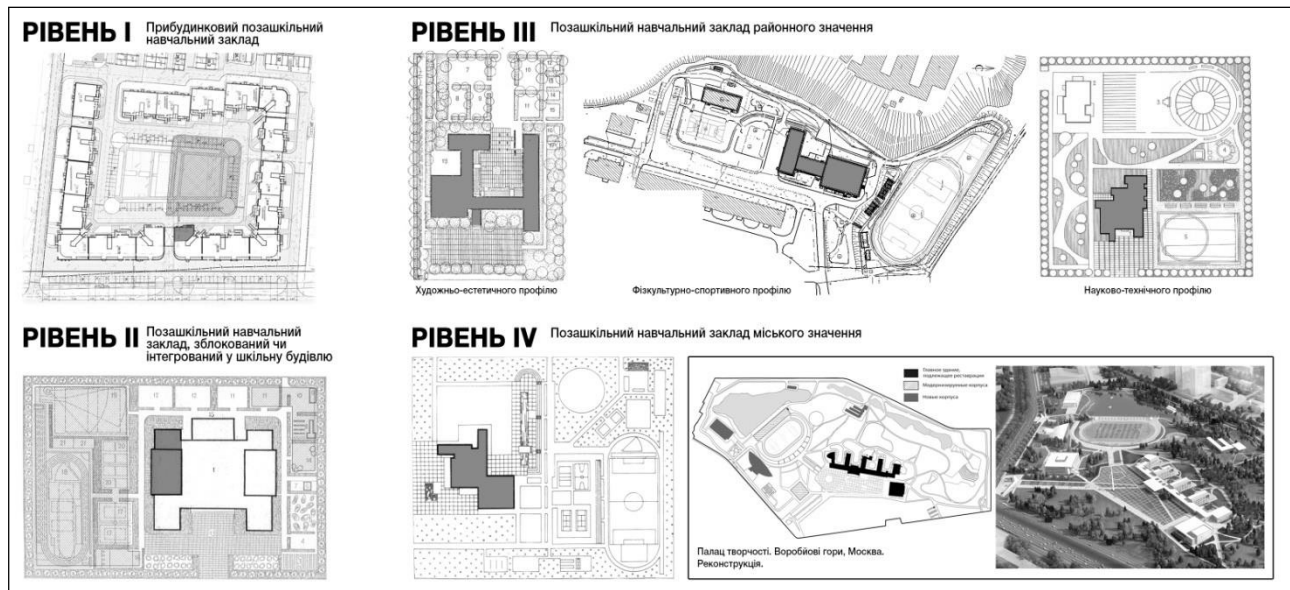

Рис. 2. Приклади ділянок позашкільних навчальних закладів різних рівнів.

Заклади III та IV рівня направлені на роботу з дітьми середнього та старшого шкільного віку і припускають транспортну доступність. Отже, для забезпечення рівномірного охоплення населення їх слід розмішувати в центрах зон обслуговування або адміністративно-територіальних одиниць, передбачати зручні зв'язки з зупинками громадського транспорту та більш тісні зв'язки з житловою забудовою [4]. Заклади позашкільної освіти слід розмішувати в найбільш сприятливих природних умовах з відступом від доріг з інтенсивним транспортним рухом згідно з ДБН 360-92** [2]. Санітарно-гігієнічні умови розміщення позашкільних навчальних закладів повинні відповідати вимогам, що пред'являються до шкільних будівель [3].

Для закладів II, III та IV рівнів по периметру земельної ділянки навчального закладу слід передбачати захисну зелену смугу (дерева, кущі, газон) завширшки не менше 1,5 м, а з боку вулиць - не менше 3 м. Огорожа території закладу повинна бути заввишки не менше 1,2 м. При розміщенні закладу всередині житлових кварталів допускається застосування огорожі з зелених насаджень заввишки не менше 1 м. Слід розділяти пішохідні потоки та автотранспортні шляхи. Відстань від головного корпусу позашкільного закладу до дерев повинна складати не менше 10 метрів, до чагарників – не менше 5 м. Недопустима наявність серед озеленення дерев та чагарників з отруйними плодами. Ділянку навчального закладу не допускається перетинати міськими вулицями та дорогами [1].

На земельних ділянках необхідно передбачати під'їзди для пожежних машин до будинків, можливість об'їзду навколо будинку, а також відкриті ділянки для стоянки автомобілів та іншого транспорту, враховуючи стоянки спеціалізованого транспорту для учнів-інвалідів згідно з діючими нормами.

Під'їзди до будівель та проїзди, а також господарча зона, повинні мати тверде покриття.

Важливим напрямом розвитку мережі закладів позашкільної освіти є організація територій з урахуванням можливості відвідування для дітей з обмеженими фізичними здібностями. Для цього формуються майданчики за спеціальними вимогами: моделювання рельєфу, анти травматичне покриття, використання тактильних елементів та кольору тощо [5]. Художнє моделювання рельєфу ігрових майданчиків дозволяє створювати ігрові ландшафти, які повністю будуть інтегровані в навколишнє середовище. Це дозволяє дитині скоріше адаптуватися та всебічно розвиватися.

Висновки. З впровадженням концепції безперервної освіти виникло питання архітектурно-містобудівного взаємозв'язку позашкільних установ з мережею закладів громадського обслуговування та загальноосвітніми закладами з метою використання спільних територій.

Запропоновано функціонально-планувальну структуру територій для різних типів позашкільних закладів, надані пропозиції щодо загальних площ ділянок закладів позашкільної освіти згідно з розробленою рівневою класифікацією.

Одним з найбільш ефективних напрямів організації ділянок позашкільних установ є кооперація освітніх закладів при однорідності навчальних технологій та функцій. Це дозволяє значно зменшити загальні площі земельних ділянок установ, що актуально в умовах ущільненої забудови.

Література

1. ДБН В.2.2-3-97. Будинки та споруди. Будинки та споруди навчальних закладів. - Київ: Укрархбудінформ: Держкоммістобудування України, 1997. - 38 с. (Нормативний документ Держкоммістобудування України).
2. ДБН 360-92**. Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень. - Київ: Укрархбудінформ: Держкоммістобудування України, 1992. - 92 с.
3. ДСанПіН 5.5.2.008-01. Державні санітарні правила і норми влаштування, утримання загальноосвітніх навчальних закладів та організації навчально-виховного процесу: затв. Постановою Головного держ. сан. лікаря України від 14 серп. 2001 р. №63. Київ, 2001.
4. Ковальський Л.М., Мерилова І.О. Мережа закладів позашкільної освіти в структурі міської забудови (на прикладі м. Дніпропетровська): зб. наук. пр. Досвід та перспективи розвитку міст України. Проблеми реконструкції в теорії та практиці містобудування. - Київ: КНУБА, 2015. Вип. 27. - С. 170-177.

5. Мигулько Е.Н. Зарубежная практика формирования дизайна детских игровых площадок в современной городской среде: : сб. ст. по матер. XVIII междунар. науч.-практ. конф. В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. - Новосибирск: СибАК, 2012. ч. 2. – С. 27-35.

Аннотация

В статье рассматриваются вопросы функционально-планировочной организации участков сети учреждений внешкольного образования. Определены особенности размещения внешкольных учреждений и их территорий в структуре города. Даны предложения площадей, размеров и функционального зонирования участков внешкольных учреждений.

Ключевые слова: сеть учреждений внешкольного образования, уровневая классификация внешкольных учреждений, организация участков внешкольных заведений, интеграция, кооперирование и блокирование функций.

Abstract

The article deals with the issues of functional and planning organization of the out-of-school educational institutions network. The features of placement of out-of-school institutions and their territories within the city structure are determined. The given offers of sizes territories for out-of-school establishments and their functional zoning.

Key words: out-of-school educational establishments network, level classification of out-of-school institutions, organization of the territories of out-of-school educational institutions.